

7.2004

8. Huhtikuuta

Kunta-lehti

.....

**38-SIVUINEN PERUSPALVELUOHJELMA ON
LUPAAVA, MINISTERIÖITÄ LÖYHÄSTI SITOVA
SEKÄ KUNTA-ALAA TUOTTAVUUDEN NOSTOON
PIISKAAVA UUSI TYÖKALU TÄYNNÄ TALOUTTA,
JURIDIKKAA JA POLITIIKKAA.**

Miksi kunnallisvaalit eivät enää kiinnosta?

Velvollisuudentunnon vähe selittää ÄÄNESTYSLAISKU

JORMA YLÖNEN

Nuoret suomalaiset eivät enää pidä äänestämistä kansalaisvelvollisuutena siinä määrin kuin vanhemmat sukupolvet. He äänestävät vain, jos kokevat vaaliasetelman mielekkääksi. Poliitikan tutkija Heikki Paloheimo uskoo, että erityisesti kunnallisvaalien äänestysintoon vaikuttaa myös hyvinvointivaltion kehityskulku. Palvelujen hiomisen ja purkamisen aikaa innokkaammin kansalaiset osallistuivat päätöksentekoon silloin, kun palveluvarustusta rakennettiin.

■ Kuntalaisten osallistuminen demokraattiseen päätöksentekoon on vajonnut huolestuttavan alhaiseksi. Jo äänestysaktiivisuuden romahtaminen syksyn 1996 kunnallisvaaleissa ihmetytti. Syksyn 2000 vaalien äänestysprosentti, 55,8, mykisti koko kuntakentän. Miksi kansalaiset eivät ole yhtä kiinnostuneita kunnallisvaaleista kuin eduskunta- ja presidentinvaaleista? Miksi poliittinen osallistuminen ei kiinnosta sillä tasolla, jolla vaikuttaminen olisi helpointa?

Poliitikan tutkija, Turun yliopiston valtio-opin määrääkainen professori **Heikki Paloheimo** sanoo kunnallisvaalien laimeuden olevan lukuisten tekijöiden summa.

– Eniten vaaliosallistumisen alamäkeen lienee vaikuttanut kansalaisten uudenlainen suhde äänestämiseen. 1980-luvulla ja sen jälkeen äänestysikään tulleet kansalaiset eivät enää pidä äänestämistä velvollisuutena. Heitä ei siksi voi tavoittaa esimerkiksi aktivointikampanjoin, joilla yrite-

tään koputella kansalaisen omaatuntoa vaalien alla, hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan liittyviä tutkimuksia koordinoiva Paloheimo sanoo.

Koska velvollisuudentunto äänestämistä kohtaan on laskenut, vaaliaktiivisuutta on vaikea ennakoita. Ensi syksyn kunnallisvaalien äänestysprosentin arviointi on Paloheimon mukaan spekulatiivisella pohjalla, vaikka eri ryhmien käyttäytymisestä viime vuoden eduskuntavaaleissa on runsaasti tietoa.

– Eduskuntavaaleissa vaaliaktiivisuuden lasku pysähtyi. Mielenkiintoista oli, että aktivoitumista tapahtui erityisesti 30-40 - vuotiaiden keskuudessa eli joukossa, joka on kasvanut laiskaan äänestyskulttuuriin. Heidän aktivoitumisensa ei voi perustua vain **Tony Halmeen** vaikutukseen, sillä ilmiö on nähtävissä myös muualla kuin Helsingissä, Paloheimo toteaa.

Pienestä aktivoitumisesta huolimatta kuluvan vuoden vaalien asetelma on arvaamaton.

– Meille on varttunut suuri joukko kansalaisia, jotka ovat potentiaalisia äänestäjiä, mutta joiden lopullista äänestyskäyttäytymistä on vaikea ennustaa, Palo-

heimo sanoo.

Kyselytutkimuksista ilmenee, että äänestämättä jättämistä ei edelleenkään mielellään tunnusteta.

– Jos ennen vaaleja tehdyissä mittauksissa lasketaan yhteen ne, jotka ilmoittavat äänestävänsä varmasti tai melko varmasti, päästään lähes 80 prosentin lukuun eli jopa 20 prosenttiyksikköä todellista äänestysprosenttia korkeammalle. Vielä vaalien jälkeen tehdyissä mittauksissa äänestäjiksi ilmoittautuvien määrä on noin 10 prosenttiyksikköä korkeampi kuin äänestysprosentti, Paloheimo kertoo.

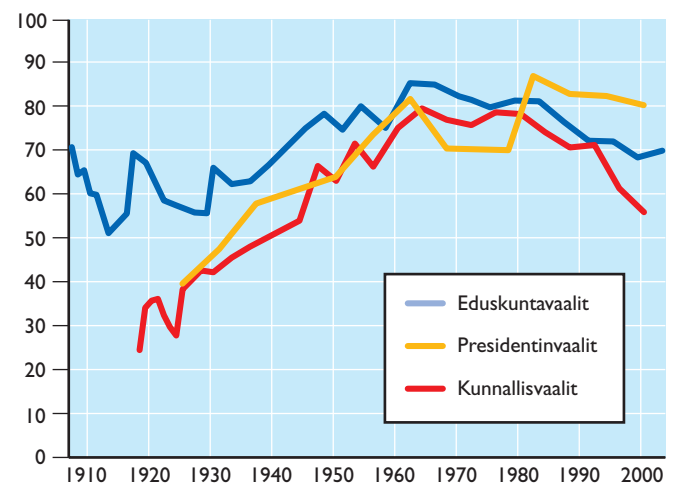
HYVINVOINTIVALTIO TULI VALMIIKSI

Äänestäjien velvollisuudentunnon lasku koskettaa kaikkia vaaleja. Toinen, erityisesti kunnallisvaaliintoon vaikuttanut tekijä on Paloheimon mukaan pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehityskulku. Kunnan tuottamiin palveluihin perustuva hyvinvointivaltio saavutti voimallisen rakennuskauden jälkeen kypsän vaiheensa 1980-luvulla. Sen jälkeen kunnallispolitiikassa on keskeistä ollut olemassa olevien palvelujen ra-

Heikki Paloheimo on oikeusministeriön palkkalistoilla erikoistutkijana heinäkuun loppuun saakka. Hän koordinoi kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan liittyviä tutkimushankkeita.

KUNNALLISVAALIEN, EDUSKUNTAVAALIEN JA PRESIDENTINVAALIEN ÄÄNESTYSAKTIIVISUUDEN KEHITYS

e neminen U DEN

**Kunnallis-
vaalit
24.10.2004**

hoituksen turvaaminen ja palvelujen jalostaminen tehokkaamiksi.

– Näyttää siltä, että osallistuminen on korkeampaa silloin, kun palveluja ollaan laajentamassa ja niiden kehittämisen vaihtoehtoista käydään poliittisia linjakeskusteluita, Paloheimo punta-roi.

Osallistuminen kunnalliseen päätöksentekoon laski, kun hyvinvointivaltiossa siirryttiin valmiiden palvelujärjestelmien yksityiskohtien viilaamiseen.

– Hienovaraisen kehittämistyön varaan on vaikea rakentaa värikkäitä poliittisia ohjelmia ja siksi mielenkiintoisia vaaliohjelmaa ei synny. Tosin täytyy ihmetellä sitä, miksi palvelujen karsimisen vaihe 1990-luvulla ei aktivoinut enemmän kansalaisia, Paloheimo pohtii.

MUUTTOLIIKE VIERAANNUTTA

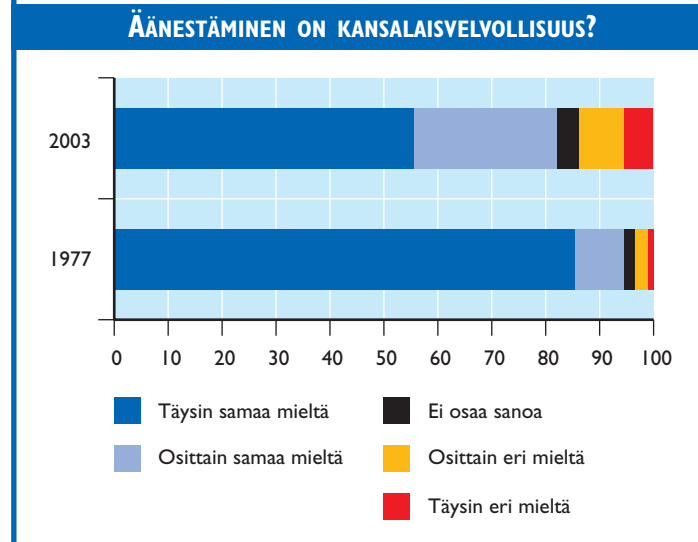
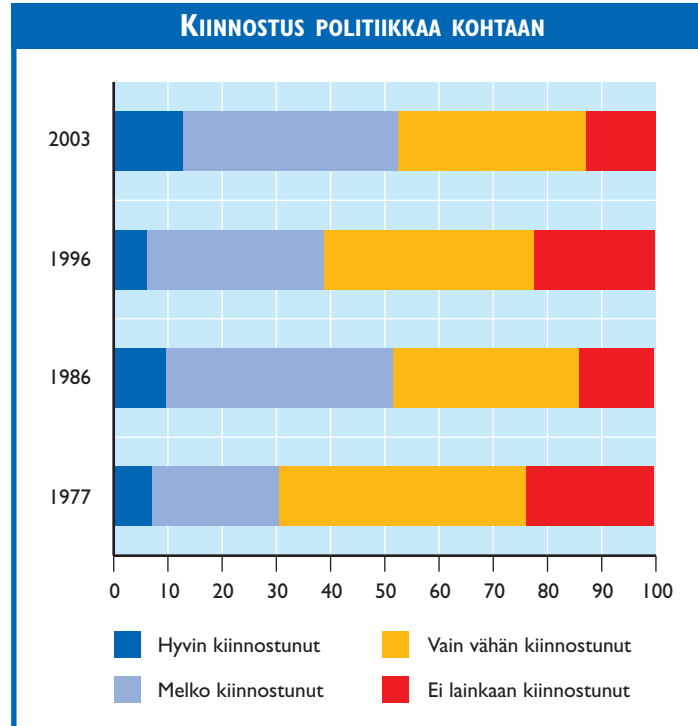
Jo kliseemäiseksi käynyt selitys vaalipassiivisuudelle on postmodernin ajan ihmisen vieraantumisen kollektiiveista ja vetäytymisen privaattiin.

– Siinäkin on perää. Samaistuminen niin yhteiskuntaluokkaan kuin puolueisiinkin on heikentynyt. Sama koskee myös suhdetta kotikuntaan, Heikki Paloheimo toteaa.

Paloheimon mukaan on varmaa, että 1990-luvun muuttoliike on vaikuttanut vieraannuttavasti ja laskenut kunnallisvaalien äänestysprosenttia. Kuntaan muutaneet äänestävät laiskemmin kuin kunnassa pitkään asuneet.

– Muuttoliike vaikuttaa nimenomaan kunnallisvaaleissa. Kun on juuri tullut uudelle paikkakunnalle, ei ole oikein mitään sanomista kunnallisiin asioihin. Miksi muuttaja äänestäisi, kun hänen suhteensa sekä äänestämiseen että kotikuntaan on löyhä, kun hän ei ole perillä kunnan asioista tai ei tunne ehdokkaita? Rationaalinen äänestäjä jättää tällaisessa tapauksessa äänestämättä.

– Edellinen muuttoaalto 1960-luvulla ei johtanut vastaavaan, koska tuolloin muutti sukupolvi, jolle kaikki oli politiikkaa ja joka

piti äänestämistä velvollisuutena. Kun perhe 1960-luvulla saapui maaseudulta kaupunkiin, se näki politiikan aivan eri tavoin keinona oman elämäntilanteen kehittämiseen kuin nykymuuttajat, Paloheimo kertoo.

Myös median muutos on vieraannuttanut kansalaisia kunnan

päätöksenteosta. Kuntalaiset tuntevat tätä nykyä paremmin valtakunnan politiikan kellokkaat kuin kotikunnan vaikuttajat. Ministerit vierailevat kansalaisten olohuoneissa päivittäin uutislähetysten ja viihdeohjelmien välityksellä.

– Kansalaiset voivat jatkuvasti

verrata ajatuksiaan maan johtavien poliitikkojen kanssa, mutta vastaavaa ei voi tehdä oman kunnan kärkipoliitikkojen kanssa.

Muutos, jossa kuntasektori on jäänyt valtajulkisuuden katvealueeksi, on tapahtunut pikkujätkäajan kuluessa.

– Ajatellaanpa vaikkapa paikallislisradioita, joiden perustamisen yksi keskeinen peruste oli paikallisen demokratian edistäminen. Hyvin nopeasti paikallisen aineiston osuus ohjelmistossa väheni, asemat siirtyivät kansainvälisten ketjujen omistukseen ja niiden ohjelmistot muuttuivat puhtaasti viihteellisiksi, Paloheimo toteaa.

VAIKUTTAMINEN JÄRJESTYY TEEMOITTAIN

Vaaliosallistumisen paradoksi on, että äänestysaktiivisuus laskee, vaikka suomalaiset ovat yhtä kiinnostuneita politiikasta kuin muutamia vuosikymmeniä sitten.

Paradoksin selitys on siinä, että poliittinen sitoutuminen on tätä nykyä lyhytjänteisempää ja poliittiseen toimintaan osallistutaan omaa arkea lähellä olevien asioiden kautta. Vanhukset ovat kiinnostuneet vanhusten palveluista, pienten lasten vanhemmat kouluasioista, jotkut taas ovat kiinnostuneita kunnan kulttuurista ja jotkut puolestaan yritysten toimintaedellytyksistä.

– Kansalaisvaikuttaminen teemoittain on puolueille suuri haaste. Niiden pitäisi pystyä pohtimaan kunnan asioita teemakohtaisesti ja rakentamaan vuoropuhelua kirjavan kansalaisyhteiskunnan kanssa. Nykyistä avoimemmin toimivat kuntien lautakunnat voisivat olla yksi vä-

Voisiko kaikista kasvaa kullannappuja?

Koulun ja päiväkodin pitää olla kodikas. Sellaisessa vallitsee hyvä henki. Isoista ihmisistä tulee mukavia työkavereita ja pienistä kasvaa varsinaisia kullannappuja. Me suunnittelemme ja rakennamme vain sellaisia kouluja ja päiväkoteja. Ja ahkerasti rakennammekin, enemmän kuin kukaan muu Suomessa.

Meiltä kunta voi saada rakennukset sekä pysyvään että väliaikaiseen käyttöön – vaikka vuokraamalla. Ei se sen vaikeampaa ole.

Tilamarkkinat Oy
PL 9, 33471 YLÖJÄRVI
Puh. (03) 276 5500
Fax (03) 276 5599
www.tilamarkkinat.fi
myynti@tilamarkkinat.fi

”Poliittisen ykkösjohtajan suora vaali voisi viedä kuntia kohti ns. gladiaattoridemokratiaa...”

littävä linkki puolueiden ja kansalaisyhteiskunnan välillä, Paloheimo pohtii.

– Pitkällä aikavälillä ne puolueet menestyvät, jotka pystyvät avaamaan vuoropuhelua. Kun puolue-elimet ukkoutuvat ja väki niissä vähenee, puolueiden on jollakin tavoin säilytettävä kosketuksensa kansalaisiin.

Puoluesamaistumisen heikentymisestä huolimatta Paloheimo uskoo, että puolueet säilyttävät keskeisen asemansa myös kuntatason politiikassa.

– En näe merkkejä siitä, että teemapohjaiset vanhusten, nuorten tai urheiluväen listat korvaisivat puolueet kunnissa.

HENKILÖVAALILLA ON KÄÄNTÖPUOLENSA

Kestoehdotus kunnallispolitiikan piristämiseksi on ollut henkilövaalin tuominen jossakin muodossaan kunnallisvaaleihin. Suora kansanvaali on innostanut kansaa presidentinvaaleissa; viime vuoden eduskuntavaalien kiinnostavuutta lisäsi pääministeriehdokkaiden kilpailu.

Heikki Paloheimo ei ole varma, johtaisiko henkilövaalin juurruttaminen kunnalliskoneistoon toivottuihin tuloksiin. Mukana voisi tulla myös sellaisia vaikutuksia, joita ei osata odottaa.

Paloheimo ottaa esimerkin Israelista, jossa 1990-luvulla otettiin käyttöön suora pääministerivaali. Jokainen äänestäjä sai vaaleissa kaksi äänestyslippua, joista toisella kansalainen äänesti edustajaa kansanedustuslaitokseen eli knessetiin, toisella hän äänesti pääministerikandidaattia. Seurauksena oli, että 1990-luvun kuluessa poliittisen kentän molempien äärlaitojen kannatus nousi. Kun äänestäjät saivat jo pääministerivaalissa ottaa kahden suuren puolueen, oikeistolaisen likudin ja sosiaalidemokraattisen työväenpuolueen välillä, toisesta äänestä tuli varaventiili, jolla purettiin poliittisia paineita.

– Poliittisen ykkösjohtajan suora vaali voisi viedä kuntia kohti ns. gladiaattoridemokratiaa, jossa yhä passiivisempi kansa

katsellee sohvalta, kun pääehdokkaat raatelevat toisiaan mediassa.

Yhtä lailla kääntöpuolensa on myös kunnallisella parlamentarisella, jonka soveltamista on pohdittu ainakin Turussa. Parlamentaarinen vastuussa olevan hallituskoalition ja sitä sparraavan opposition vuoropuhelu voisi tehdä kunnan valtarakennelmat kuntalaisille selkeämmiksi.

– Asetelma voisi kannustaa puolueita rakentamaan linjauksia, jotka eroaisivat toisistaan nykyistä enemmän. Mutta myös toisin voi käydä. Valtakunnan politiikassa on käynyt niin, että päästäkseen hallitukseen kaikki puolueet ovat kulkeneet keskitien tuntumassa. Vaalikampanjat käydään matalalla profiililla, jotta ei suljetaisi ovia mihinkään suuntaan, Paloheimo toteaa.

MAAKUNTADEMOKRATIA SELKIYTTÄVÄ

Heikki Paloheimon mukaan kansalaisten kannalta olisi tärkeää selkiyttää toisen asteen demokratiaa, joka tätä nykyä saa oikeutuksensa kunnallisvaalien kautta.

– Kunnallisvaaleissa äänestävien joukossa lienee melkoisesti ihmisiä, jotka eivät tiedä ottavansa samalla kantaa myös esimerkiksi sairaanhoitopiiriin ja erilaisen muiden ylikunnallisten elinten vallankäyttöön. Demokratiaavaje toisen asteen demokratiassa on päivänselvä, Paloheimo toteaa.

Paloheimon mielestä ylikunnallisia tehtäviä pitäisi koota yhteen maakuntaitsehallinnon alle. Terveydenhoito on hänen mukaansa yksi ensimmäisistä tehtäväkonaisuuksista, jotka olisi luontevaa siirtää maakuntaitsehallinnon piiriin.

– Näin voitaisiin merkittävästi keventää kuntien tehtäväkenttää. Päätöksenteko maakuntahallinnon uudistamisesta on kuitenkin hankalaa, sillä puolueiden väliset vastakohtaisuudet ovat jyrkät ja niillä on pitkät perinteet.

Poliittisten ristiriitojen vuoksi väliportaan hallinnon kehittämistä on tullut voileipäkakun leipomista: uutta on syntynyt vain lisäämällä kakkua uusia kerroksia.

– Esimerkiksi **Esko Riepu**lan esittämä paperi maakuntahallinnon uudistamiseksi on poliittisesti täysin neutraali. Ristiriitojen välttämiseksi ratkaisuksi on keksitty jälleen uuden tason luominen maakuntahallintoon. Se ei tunnu järkevältä hallinnon kehittämistä, Paloheimo sanoo. ■